

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om  
temporär ändring av hovrättens domföra sammansättning**

**PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL**

I denna proposition föreslås att hovrättens domföra sammansättning skall kunna ändras temporärt. Enligt propositionen skall mål och ärenden kunna avgöras i hovrätten vid sammanträden i vilka två ledamöter och föredraganden deltar. Därvid skall ledamöterna och föredraganden ha lika rösträtt.

I denna sammansättning kan endast en sådan föredragande i hovrätten ingå som innehar en fiskaltjänst eller har skött en fiskaltjänst i minst tre år. Samma begränsning gäller

för närvarande vid förordnandet av en föredragande till adjungerad ledamot. Enligt förordningen om hovrätterna fungerar en adjungerad ledamot som vikarie för en ledamot, t.ex. under ledamotens sjukledighet.

Lagen om ändring av den domföra sammansättningen skall enligt förslaget gälla till utgången av 1995.

Lagen ansluter sig till statsbudgeten för år 1994 och avses träda i kraft så snart den har antagits och blivit stadfäst.

**MOTIVERING**

**1. Nuläge och föreslagna ändringar**

**1.1. Nuläge**

Enligt 23 kap. 1 § rättegångsbalken är det domföra antalet ledamöter i hovrätten tre. I lagen av den 22 juli 1991 om ändring av rättegångsbalken (1052/91), som träder i kraft 1 december 1993, har stadgandet om domförhet intagits i 2 kap. 8 §. Målen och ärendena avgörs i hovrätterna i divisioner, i vilkas sammanträden tre ledamöter åt gången samt föredraganden deltar.

Enligt 14 § (283/90) i den gällande förordningen om hovrätterna har hovrätten rätt att på grund av en ledamots sjukdom eller tjänstledighet eller av någon annan orsak för högst tre månader adjungera en sekreterare, en fiskal, en föredragande som skött fiskalsuppgifter i minst tre år eller en tingsdomare. Högsta domstolen beslutar om adjungering för längre tid eller av någon annan. Endast de mest erfarna av hovrättens föredragande fungerar

sålunda som adjungerade ledamöter. Enligt 9 § i den ovan nämnda förordningen får hovrättens president vid behov förordna också en ledamot att föredra ett mål eller ett ärende. Denna möjlighet har emellertid utnyttjats mycket sällan.

År 1991 inkom sammanlagt ca 18 000 mål och ärenden till hovrätterna. År 1992 var antalet ca 20 000 och 1993 beräknas antalet vara detsamma. En hovrättsdivision avgör i medeltal 500 ärenden i året. Kravet på skälig handläggningstid betyder att ärendena avgörs inom ett halvt år från det handläggningen vid underrätten slutförts. För närvarande väntar ca 7 000 ärenden längre än ett halvt år på behandling i hovrätterna, vilket utgör anhopningens storlek. Anhopningen är störst i Helsingfors och Åbo hovrätter. Också i Kouvolan och Rovaniemi hovrätter hopas ärendena.

Rättegångsförfarandet i hovrätterna kommer att formeras redan av den anledningen att rättegångsförfarandet i underrätterna kommer att undergå väsentliga förändringar som in-

träder den 1 december 1993. Den hovrättskommission som justitieministeriet tillsatte 1989 föreslår i sitt betänkande (kommittébetänkande 1992:20) betydande ändringar också i hovrätternas rättegångsförfarande. Antalet muntliga förhandlingar kommer att öka betydligt.

Hovrättskommissionen har i sitt förslag utgått från att muntlig huvudförhandling skall förrättas också i hovrätten senast inom några månader efter det underrätten har avgjort målet eller ärendet. Om den muntliga huvudförhandlingen äger rum först långt efter det ändringsansökan har inkommit till hovrätten kan nyttan av förhandlingen bli mycket ringa och undersökningen av riktigheten av underrättens avgörande försvåras bl.a. för att de som hörts i saken i underrätten kanske inte längre i detalj kommer ihåg de omständigheter som bevisningen gäller. Kommissionen har därför ansett det nödvändigt att den nuvarande anhopningen av mål och ärenden i hovrätterna klaras upp innan reformen genomförs. Enligt kommissionens betänkande bör den muntliga huvudförhandlingen kunna förrättas inom ett halvt år efter det underrätten har träffat sitt avgörande i saken.

Det är inte bara revisionen av hovrättsförandet utan också medborgarnas rättsskydd som kräver att deras mål och ärenden avgörs inom rimlig tid. Den nuvarande situationen, i vilken behandlingen av ett mål eller ärende i hovrätten kan dra ut mycket långt på tiden, t.o.m. flera år, kan inte anses tillfredsställande.

## 1.2. Föreslagna ändringar

I propositionen föreslås att mål och ärenden skall kunna avgöras i en sammansättning med två ledamöter och föredraganden, varvid föredraganden och ledamöterna har lika rösträtt. Om en del av målen och ärendena avgörs i denna sammansättning, kan hovrätternas anhopning av ärenden klaras upp.

Den föredragande som ingår i den föreslagna sammansättningen skall ha tillräcklig erfarenhet för att kunna avgöra mål och ärenden. Föredraganden skall därför vara en fiskal eller en föredragande i hovrätten som i minst tre år skött en fiskalstjänst. Eftersom det också enligt nuvarande stadganden är möjligt att adjungera en föredragande och att förordna en ledamot till föredragande, innebär förslaget närmast att ett motsvarande förfarande används mera re-

gelbundet än tidigare. Det förslag till nya organisationsförfattningar för hovrätterna som nu bereds innehåller stadganden motsvarande de nuvarande om föredragande som ställföreträdande ledamöter. Benämningen adjungerad ledamot ändras emellertid i de nya stadgandena till ställföreträdande ledamot, vilket bättre beskriver uppgiften. Förutsättningarna för att ställföreträdare skall kunna antas är desamma som tidigare.

Hovrättens president utfärdar närmare bestämmelser om användningen av sammansättningen med två ledamöter och föredraganden. Största delen av målen och ärendena i hovrätten skall fortfarande avgöras i en sammansättning med tre ledamöter. Eftersom föredragandena också för närvarande fungerar som adjungerade ledamöter oberoende av målets eller ärendets art, bör i konsekvensens namn inte användningen av sammansättningen med två ledamöter och föredraganden begränsas till vissa slag av ärenden. Den föreslagna sammansättningen kan emellertid inte användas när mål enligt militära rättegångslagen (326/83) och lagen om rättegången i hyresmål (650/73) avgörs, eftersom behandlingen av sådana mål kräver närvaro av expertledamöter vid sammanträdet.

Användningen av de föreslagna sammansättningarna innebär att antalet sammanträden ökar. För att detta inte skall leda till orimligt mycket extra arbete skall endast ett begränsat antal mål och ärenden kunna behandlas i en sammansättning med två ledamöter och föredraganden. I de hovrättsdivisioner, som för närvarande har fyra ledamöter kan man t.ex. göra så att varje division delas på hälften en dag i veckan och vardera delen sammanträder i en sammansättning bestående av två ledamöter och föredraganden. Det är främst föredragandena som kommer att känna av den ökade arbetsbördan. Om det ökade antalet föredragningar fördelas jämnt mellan samtliga föredragande, innebär ändringen fem föredragningar under en fyra veckors period i stället för nuvarande fyra. För de äldsta föredragandena ökar också de uppgifter som motsvarar en adjungerad ledamots uppgifter, när de också deltar i avgörandet i den föreslagna sammansättningen. Också ledamöternas och kanslipersonalens arbetsbörda ökar i någon mån i och med att flera mål och ärenden än tidigare avgörs.

Om varje division på varje överbelastad

hovrätt en gång i veckan delar upp sig på två sammanträden skulle anhopningen av mål och ärenden klaras av på ca två år. Därför föreslås att lagen skall vara i kraft till utgången av 1995. Anhopningarna bör då kunna vara upplärade, förutsatt att ingen större ökning inträffar i antalet inkomna ärenden.

## 2. Propositionens verkningar

I och med att en del av hovrätternas divisioner arbetar i en sammansättning med två ledamöter och föredraganden, behövs flera föredragningar än tidigare. Eftersom personalen knappast kan utökas, måste behovet av föredragande täckas så att föredragandena utför extra föredragningar mot särskild ersättning. Ersättningen för en föredragning vore ca 2 400 mark. Till de föredragande som också deltar i avgörandet av de mål och ärenden de föredrar bör betalas det arvode som tillkommer en adjungerad ledamot. Arvodet vore 1 000 mark.

För närvarande håller hovrättsdivisionerna i medeltal 200 sammanträden om året. Om en minskad sammansättning används på ovan angivet sätt så att en division med fyra leda-

möter en dag i veckan delas på två och vardera delen håller sammanträde i en sammansättning med två ledamöter och föredraganden, ökar det årliga antalet divisionssammanträden till 240. Detta förutsätter att sammanlagt ca 1080 extra föredragningar om året hålls i de fyra överbelastade hovrätterna, vilket motsvarar ca 2 700 mål och ärenden. Den kalkylerade beslutskapaciteten ökar då med ca 20 %. För arvoden för adjungerade ledamöter och föredragande behövs drygt 6 miljoner mark per år, dvs. ca 2 200 mark per mål eller ärende.

## 3. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. Utlåtanden om propositionen har begärts av samtliga hovrätter.

## 4. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart den har antagits och blivit stadfäst.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

## Lag

### om temporär ändring av hovrättens domföra sammansättning

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

#### 1 §

Hovrätten kan avgöra mål och ärenden i en sammansättning som består av två ledamöter och en föredragande. Föredraganden skall vara hovrättsfiskal eller en föredragande i hovrätten som i minst tre år skött en fiskalstjänst. Ledamöterna och föredraganden har härvid lika rösträtt.

sättning som nämns i 1 §. I en sådan sammansättning får emellertid inte avgöras mål som skall avgöras enligt militära rättegångslagen (326/83) eller lagen om rättegången i hyresmål (650/73).

#### 2 §

Hovrättens president utfärdar närmare bestämmelser om användningen av den samman-

#### 3 §

Denna lag träder i kraft den 1999 och gäller till utgången av 1995. Den tillämpas på mål och ärenden som under denna tid avgörs i hovrätten.

Helsingfors den 10 september 1993

**Republikens President**

**MAUNO KOIVISTO**

Justitieminister *Hannele Pokka*